

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
JULIANE KOKOTT
prezentate la 16 ianuarie 2014¹

Cauza C-237/12

**Comisia Europeană
împotriva**

Republicii Franceze

„Neîndeplinirea obligațiilor de către un stat membru — Directiva 91/676/CEE — Protecția apelor împotriva poluării cu nitrați proveniți din surse agricole — Perioade de împrăștiere a efluenților de la complexe zootehnice — Capacitatea bazinelor destinate stocării efluenților de la complexe zootehnice — Limitarea împrăștierii — Interdicția de împrăștiere pe soluri foarte abrupte ori pe soluri înghețate sau acoperite cu zăpadă”

Cuprins

I – Introducere	2
II – Cadrul juridic al Uniunii	3
III – Procedura și concluziile părților	6
IV – Aprecieri	6
A – Cu privire la temeiurile juridice	6
B – Reglementările franceze relevante din punct de vedere temporal	7
C – Cu privire la criteriul de apreciere a transpunerii unor puncte din anexele la Directiva privind nitrații	8
D – Cu privire la primul motiv: perioadele de împrăștiere	9
1. Cu privire la aspectele necontestate din punctul de vedere al conținutului	10
2. Cu privire la împrăștierea fertilizanților de tipul II pe pajiștile însămânțate de mai mult de șase luni	11

¹ — Limba originală: germana.

3. Cu privire la împrăștierea fertilizanților de tipul III pe pajiștile însămânțate de mai mult de șase luni	12
E – Cu privire la al doilea motiv: capacitățile de stocare a efluenților de la complexe zootehnice .	12
1. Cu privire la lipsa unor norme precise pentru stabilirea capacităților de stocare necesare.	13
2. Cu privire la perioadele maxime de stocare	14
3. Cu privire la stocarea pe câmp	15
F – Al treilea motiv: fertilizarea echilibrată	16
G – Al patrulea motiv: asigurarea respectării plafonului de 170 kg de azot pe hectar și pe an	18
1. Cu privire la vacile de lapte	18
2. Cu privire la restul animalelor de crescătorie	19
H – Al cincilea motiv: împrăștierea pe soluri abrupte	21
I – Al șaselea motiv – soluri înghețate sau acoperite cu zăpadă	22
V – Cheltuielile de judecată	23
VI – Concluzie	23

I – Introducere

1. Directiva privind nitrații² este deosebit de importantă pentru calitatea apei de pe teritoriul Uniunii Europene. Aceasta vizează împrăștierea în agricultură a fertilizanților care conțin azot, în special a efluenților de la complexe zootehnice. Scopul directivei este utilizarea de către agricultori a cantității optime de azot pentru fiecare stadiu de vegetație al plantelor. În cazul în care se depășește această cantitate, există pericolul ca surplusul de azot să nu fie absorbit de plante, ci să fie dispersat în mediul înconjurător.

2. Problema nu este azotul în sine, care, după cum se știe, se găsește în cantități mari în aer, ci anumiți compuși azotați, în special nitrații, care sunt esențiali în procesul de dezvoltare a plantelor. Aceștia sunt forme „mineralizate” ale azotului. Efluenții de la complexe zootehnice conțin, pe lângă azot mineralizat, cantități mari de azot organic, de exemplu, azotul din structura proteinelor și a aminoacizilor. Pentru a putea fi absorbit de plante, azotul organic trebuie să fie „mineralizat” în prealabil de microorganisme.

2 — Directiva 91/676/CEE a Consiliului din 12 decembrie 1991 privind protecția apelor împotriva poluării cu nitrați proveniți din surse agricole (JO L 375, p. 1, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 81), astfel cum a fost modificată prin Regulamentul (CE) nr. 1137/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 22 octombrie 2008 de adaptare la Decizia 1999/468/CE a Consiliului a anumitor acte care fac obiectul procedurii prevăzute la articolul 251 din tratat, în ceea ce privește procedura de reglementare cu control (JO L 311, p. 1).

3. Surplusul de nitrați neutilizat de plante poate polua apele. Acesta se dizolvă în apă și poate astfel ajunge, prin infiltrare, la nivelul apelor subterane și al apelor de suprafață. În plus, apele de suprafață pot fi poluate sub acțiunea apelor curgătoare în care se găsesc nitrați. Prin acest mod de poluare poate fi transportat și azot organic, care va fi mineralizat abia în apa în care va ajunge.

4. Nitrații au aceeași acțiune în apele de suprafață ca efluenții de la complexele zootehnice, favorizând în special dezvoltarea anumitor alge, care, la rândul lor, pot avea efecte negative asupra calității apei și asupra biodiversității apelor. În plus, anumite specii de alge care degajă substanțe toxice pot prolifera. Poluarea cu nitrați a apelor subterane poate afecta în special calitatea apei potabile.

5. Recent, Comisia a raportat îmbunătățirea calității apelor de suprafață, însă nu a constatat aproape nicio modificare la nivelul calității apelor subterane³. Aceeași situație a fost constatată și în Franța, unde măsurătorile efectuate începând cu anul 2000 în peste 10 % din toate stațiile de măsurare au arătat faptul că valorile de nitrați din apa subterană sunt mai mari de 50 mg/l. Acest lucru se întâmplă mai rar în cazul apelor de suprafață și, în plus, se poate constata o tendință de reducere a rezultatelor de măsurare problematice⁴. În orice caz, mai sunt multe de făcut pentru a reduce poluarea cu nitrați a apelor.

6. Așadar, acesta nu este primul caz în care Curtea de Justiție este confruntată cu Directiva privind nitrații. Totuși, prezenta procedură reprezintă o nouă etapă în punerea în aplicare a acestei directive. În timp ce procedurile de până acum au avut drept scop principal asigurarea faptului că statele membre vor lua într-adevăr măsurile prevăzute de directivă, în speță, preocuparea Comisiei privește calitatea măsurilor de transpunere.

7. Este vorba, parțial, despre probleme tehnice dificile, și anume: perioadele în care trebuie interzisă împrăștierea efluenților de la complexe zootehnice, capacitățile de stocare a efluenților necesare în acest sens, condițiile și cantitățile de efluenți care pot fi împrăștiate, împrăștierea pe soluri foarte abrupte ori pe soluri înghețate sau acoperite cu zăpadă.

II – Cadrul juridic al Uniunii

8. Articolul 1 din directivă prevede scopul Directivei nitrați:

„Obiectivul prezentei directive este de:

- a reduce poluarea apelor provocată sau indusă de nitrații proveniți din surse agricole;
- a preveni orice nouă poluare de acest tip.”

9. Conform articolului 4 din directivă, în acest scop, statele membre stabilesc coduri de bună practică agricolă, care se vor aplica în mod voluntar și care trebuie să cuprindă cel puțin elementele enumerate la punctul A din anexa II, iar conform articolului 3, statele membre au obligația de a identifica zonele vulnerabile unde este necesară o protecție specială, stabilită la articolul 5:

„(1) Statele membre stabilesc programe de acțiune având drept obiect zonele vulnerabile desemnate, în vederea îndeplinirii obiectivelor prevăzute la articolul 1 [...].

3 — Raport al Comisiei către Consiliu și Parlamentul European cu privire la punerea în aplicare a Directivei 91/676/CEE a Consiliului privind protecția apelor împotriva poluării cu nitrați proveniți din surse agricole, întocmit pe baza rapoartelor statelor membre pentru perioada 2008-2011 [COM(2013) 683 final].

4 — Document de lucru al serviciilor Comisiei de însoțire a Reportului cu privire la punerea în aplicare a Directivei 91/676/CEE a Consiliului privind protecția apelor împotriva poluării cu nitrați proveniți din surse agricole, întocmit pe baza rapoartelor statelor membre pentru perioada 2008-2011, SEC(2013) 405 final, partea 3/4, p. 41.

(2) [...]

(3) Programele de acțiune țin seama de:

- (a) datele științifice și tehnice disponibile privind în principal cantitățile respective de azot de origine agricolă sau provenind din alte surse;
- (b) condițiile de mediu din regiunile în cauză ale statului membru respectiv.

(4) Programele de acțiune se pun în practică într-un termen de patru ani de la elaborarea lor și conțin următoarele măsuri obligatorii:

- (a) măsurile prevăzute la anexa III;
- (b) măsurile pe care statele membre le-au adoptat în codul sau codurile de bună practică agricolă elaborat(e) în conformitate cu articolul 4, cu excepția acelor care au fost înlocuite cu măsurile enunțate la anexa III.

(5) [...]

(6) [...]

(7) Statele membre reexaminează și, după caz, revizuiesc programele lor de acțiune, inclusiv orice măsură suplimentară adoptată în temeiul alineatului (5), la cel puțin fiecare patru ani. Statele membre informează Comisia asupra oricărei modificări aduse programelor de acțiune.”

10. Concret, este vorba despre următoarele măsuri, prevăzute în anexele II și III:

„Anexa II

Codul/codurile de bună practică agricolă

A. În măsura în care sunt pertinente, codul sau codurile de bună practică agricolă care vizează reducerea poluării cu nitrați și care țin seama de condițiile dominante în diferite regiuni ale Comunității trebuie să cuprindă reguli conținând elementele de mai jos:

1. perioadele în timpul cărora împrăștierea fertilizanților este necorespunzătoare;
2. condițiile de împrăștiere a fertilizanților pe soluri foarte abrupte;
3. condițiile de împrăștiere a fertilizanților pe solurile moi, inundate, înghețate sau acoperite cu zăpadă;
4. [...];
5. capacitatea și construirea bazinelor destinate stocării efluenților de la complexe zootehnice, în special măsurile privind împiedicarea poluării apelor prin scurgerea și infiltrarea în sol sau scurgerea în apele de suprafață a lichidelor care conțin efluenți de la complexe zootehnice și efluenți de materii vegetale precum furajele însilozate;

6. modurile de împrăștiere a îngrășămintelor chimice și a efluenților de la complexe zootehnice, în special nivelul și uniformitatea acestora, pentru a putea menține la un nivel acceptabil scurgerea în ape a elementelor nutritive. B. [...]”

„Anexa III

Măsurile care trebuie incluse în programele de acțiune în conformitate cu articolul 5 alineatul (4) litera (a)

1. Măsurile cuprind reguli privind:

1. perioadele în timpul cărora se interzice împrăștierea anumitor tipuri de fertilizanți;
2. capacitatea bazinelor destinate stocării efluenților de la complexe zootehnice; aceasta trebuie să fie mai mare decât capacitatea necesară stocării în timpul celei mai lungi din perioadele de interzicere de împrăștiere în zona vulnerabilă, exceptând cazul în care se poate demonstra autorității competente că volumul efluenților de la complexe zootehnice care depășește capacitatea de stocare reală se va evacua într-un mod inofensiv pentru mediu;
3. limitarea împrăștierii fertilizanților, conform bunelor practici agricole și ținându-se seama de caracteristicile zonei vulnerabile respective, în special:
 - (a) de starea solurilor, a compoziției și a pantei lor;
 - (b) de condițiile climatice, precipitații și irigații;
 - (c) de utilizarea solurilor și a practicilor agricole, în special de sistemele de rotație a culturilor;

și bazată pe un echilibru între:

(i) necesarul previzibil de azot al culturilor

și

(ii) azotul adus culturilor de sol și de fertilizanți și reprezentând:

- cantitatea de azot prezentă în sol în momentul în care culturile încep să îl utilizeze în proporții importante (cantități rămase la sfârșitul iernii);
- aportul de azot prin mineralizarea netă a rezervelor de azot organic din sol;
- aporturile de compuși azotați proveniți din dejecțiile animaliere;
- aporturile de compuși azotați proveniți din îngrășămintele chimice și alți compuși.

2. Aceste măsuri garantează că, pentru fiecare exploatație sau complex animalier, cantitatea efluenților împrăștiată anual, inclusiv de către animalele însele, nu depășește o cantitate dată pe hectar.

Această cantitate dată pe hectar corespunde cantității de efluenți conținând 170 kg de azot. [...]

3. Statele membre pot calcula cantitățile prevăzute la punctul 2 în funcție de numărul de animale.”

III – Procedura și concluziile părților

11. În anul 2009, Comisia a început examinarea reglementărilor franceze și, după invitația de a prezenta observații din 28 octombrie 2011, a întocmit un aviz motivat adresat Republicii Franceze, în care a stabilit că data de 28 decembrie 2011 reprezintă ultimul termen pentru îndeplinirea obligațiilor care decurg din dreptul Uniunii. Întrucât răspunsul Republicii Franceze nu a eliminat îndoielile Comisiei, la 16 mai 2012, Comisia a introdus prezenta acțiune.

12. Comisia solicită:

- 1) constatarea faptului că, prin negarantarea punerii în aplicare corecte și complete a tuturor cerințelor enunțate în anexele II și III la Directiva privind nitrații, Republica Franceză nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 5 alineatul (4) coroborat cu punctul A subpunctele 1, 2, 3 și 5 din anexa II, precum și cu punctul 1 subpunctele 1, 2 și 3 și punctul 2 din anexa III la directiva menționată;
- 2) obligarea Republicii Franceze la plata cheltuielilor de judecată.

13. Republica Franceză solicită:

- 1) respingerea acțiunii formulate de Comisie și
- 2) obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

14. Părțile au depus observații scrise, iar la 7 noiembrie 2013 au avut loc dezbaterile în fața Curții.

IV – Apreciere

A – *Cu privire la temeiurile juridice*

15. Potrivit articolului 1, Directiva privind nitrații are ca obiectiv reducerea poluării apelor, provocată sau indusă de nitrații proveniți din surse agricole, și prevenirea oricărei noi poluări de acest tip.

16. În acest scop, statele membre definesc, printre altele, zonele vulnerabile care sunt poluate sau ar putea fi poluate cu nitrați dacă nu sunt adoptate măsuri de protecție. Pentru aceste zone, conform articolului 5 alineatul (1), statele membre trebuie să stabilească programe de acțiune.

17. Obiectul prezentei proceduri îl reprezintă tocmai aceste programe de acțiune. Acestea vizează aproximativ jumătate din suprafața teritoriului francez⁵.

18. Conform articolului 5 alineatul (4) literele (a) și (b) din Directiva privind nitrații, programele de acțiune conțin măsurile obligatorii prevăzute în anexa III și în codul sau codurile de bună practică agricolă. Codul sau codurile de bună practică agricolă trebuie să cuprindă, conform articolului 4 alineatul (1) litera (a), cel puțin măsurile de la subpunctele punctului A din anexa II.

⁵ — Documentul Comisiei SEC(2013) 405 final (citat la nota de subsol 4, p. 17).

B – Reglementările franceze relevante din punct de vedere temporal

19. În cadrul procedurii precontencioase, precum și în cuprinsul cererii, Comisia a criticat în special Decretul nr. 2001-34 din 10 ianuarie 2001⁶ și Ordinul din 6 martie 2001⁷, care aveau ca obiect programele de acțiune naționale privind protecția apelor împotriva poluării cu nitrați proveniți din surse agricole. De asemenea, criticile Comisiei au fost îndreptate împotriva unor programe de acțiune ale diferitor departamente.

20. Cu toate acestea, Franța se întemeiază în mod exclusiv pe prevederi mai recente, în special pe un Ordin din 19 decembrie 2011⁸, față de care a luat poziție și Comisia.

21. În acest sens, trebuie observat că, potrivit unei jurisprudențe constante, existența unei neîndepliniri a obligațiilor se apreciază în funcție de situația statului membru la momentul expirării termenului stabilit în avizul motivat, iar modificările intervenite ulterior nu pot fi luate în considerare de către Curte⁹.

22. În avizul motivat din 28 octombrie 2011, Comisia a stabilit că data de 28 decembrie 2011 reprezintă ultimul termen la care Franța se poate conforma obligațiilor care îi revin.

23. Ordinul din 19 decembrie 2011 a intrat în vigoare înainte de expirarea termenului fixat, motiv pentru care, în principiu, trebuie avut în vedere în prezenta cauză¹⁰. Totuși, la articolul 2 alineatul II din ordin s-a prevăzut că anumite dispoziții se vor aplica începând cu 1 septembrie 2012, deci după expirarea termenului stabilit în avizul motivat. Totodată, anumite reglementări nu pot fi luate în considerare decât începând cu 1 iulie 2016, așadar, și mai târziu. Prin urmare, ambele grupe de dispoziții sunt irelevante în prezenta cauză.

24. În continuare, trebuie să se stabilească dacă Comisia poate contesta restul prevederilor din cuprinsul Ordinului din 19 decembrie 2011. Într-adevăr, acestea nu au făcut obiectul procedurii, însă nu se poate impune o coincidență perfectă între prevederile naționale menționate în avizul motivat și cele menționate în cererea introductivă. În cazul în care pe parcursul diferitor faze ale prezentei proceduri a intervenit o modificare legislativă, este suficient ca prevederea introdusă prin reglementările criticate în procedura precontencioasă să fi fost menținută în totalitate prin noile măsuri pe care statul membru le-a adoptat în concordanță cu avizul motivat și care fac în prezent obiectul criticilor formulate prin intermediul prezentei acțiuni¹¹.

25. De asemenea, Curtea a decis că o acțiune este admisibilă atunci când se referă la măsuri naționale noi prin intermediul cărora, în reglementarea care a făcut obiectul avizului motivat, au fost introduse derogări care parțial lipsesc critica de substanță. Dacă acțiunea nu ar fi admisibilă într-un astfel de caz, ori de câte ori Comisia ar adopta un aviz motivat, statele membre ar avea posibilitatea de a evita deschiderea unei proceduri în constatarea neîndeplinirii obligațiilor prin modificări minore ale reglementării în cauză, concomitent cu menținerea celorlalte dispoziții ale acesteia¹².

6 — JORF din 13 ianuarie 2001, p. 655.

7 — JORF din 25 martie 2001, p. 4712.

8 — JORF din 21 decembrie 2011, p. 21556.

9 — Hotărârea din 28 iunie 2007, Comisia/Spania (C-235/04, Rep., p. I-5415, punctul 52), Hotărârea din 6 septembrie 2012, Comisia/Belgia (C-150/11, punctul 43), și Hotărârea din 6 noiembrie 2012, Comisia/Ungaria (C-286/12, punctul 41).

10 — În același sens, a se vedea Hotărârea din 22 septembrie 2005, Comisia/Belgia (C-221/03, Rec., p. I-8307, punctul 24 și urm.).

11 — Hotărârea din 1 decembrie 1965, Comisia/Italia (45/64, Rec., p. 1126, punctul 1137 și urm.), Hotărârea din 17 noiembrie 1992, Comisia/Grecia (C-105/91, Rec., p. I-5871, punctul 13), și Hotărârea Comisia/Belgia (citată la nota de subsol 10, punctul 39).

12 — Hotărârea din 1 februarie 2005, Comisia/Austria (C-203/03, Rec., p. I-935, punctul 30), și Hotărârea Comisia/Belgia (citată la nota de subsol 10, punctul 40).

26. Acest lucru nu se aplică însă în cazul criticilor formulate ulterior celor menționate în avizul motivat și îndreptate împotriva măsurilor naționale adoptate după adoptarea avizului motivat în scopul de a remedia situația criticată de Comisie¹³.

27. Prin urmare, admisibilitatea motivelor invocate în cererea introductivă trebuie examinată în funcție de măsura în care Curtea poate ține seama de acestea.

C – Cu privire la criteriul de apreciere a transpunerii unor puncte din anexele la Directiva privind nitrații

28. Împotriva diferitor critici, Franța arată că Directiva privind nitrații permite statelor membre să decidă ce fel de reglementări trebuie adoptate în vederea transpunerii punctelor individuale din anexele II și III. Așadar, Comisia nu poate să conteste decât reglementări vădit neadecvate în acest sens.

29. Trebuie admis că punctele în litigiu din anexă sunt formulate relativ vag. Statele membre trebuie să adopte dispoziții sau prevederi referitoare la anumite probleme, însă numai din modul de redactare nu rezultă întotdeauna cu claritate conținutul pe care trebuie să îl aibă reglementările de transpunere. Prin urmare, conform Directivei nitrați, puterea de apreciere în acest sens aparține statelor membre¹⁴.

30. Această marjă de apreciere este însă limitată, mai ales de scopul directivei prevăzut la articolul 1, și anume reducerea poluării apelor cu nitrați proveniți din surse agricole și prevenirea oricărei noi poluări de acest tip¹⁵. Așadar, prin intermediul directivei se urmărește realizarea scopului privind îmbunătățirea calității mediului, prevăzut la articolul 191 alineatul (1) prima liniuță TFUE, precum și aplicarea principiului *acțiunii preventive*, prevăzut la articolul 191 alineatul (2) TFUE.

31. Pentru stabilirea măsurilor necesare în cadrul programelor de acțiune, conform articolului 5 alineatul (3) din Directiva privind nitrații, precum și în sensul articolului 191 alineatul (3) TFUE, statele membre trebuie să țină seama de datele științifice și tehnice disponibile¹⁶.

32. Astfel, Comisia poate să critice orice lipsuri pe care le constată în cadrul programelor de acțiune naționale care nu se conformează obiectivului privind reducerea și prevenirea eficientă a poluării apelor cu nitrați proveniți din surse agricole. În acest demers, Comisia trebuie să se sprijine pe cele mai bune date tehnice disponibile.

33. În speță, sunt relevante în special trei studii. Comisia se întemeiază în mod expres pe un studiu din anul 2001¹⁷, realizat la cererea sa, și pe o lucrare științifică din anul 2007¹⁸, pe care nu a prezentat-o în instanță, dar al cărei conținut nu este pus în discuție de Franța. În plus, Comisia a publicat pe internet un studiu mai actual, din anul 2011¹⁹, care a fost realizat tot la cererea sa. Acest din urmă studiu nu poate fi însă folosit în detrimentul Franței, întrucât părțile nu se întemeiază pe el. Cu toate acestea,

13 — Hotărârea Comisia/Belgia (citată la nota de subsol 10, punctul 41).

14 — Hotărârea din 2 octombrie 2003, Comisia/Țările de Jos (C-322/00, Rec., p. I-11267, punctul 46). A se vedea de asemenea, cu privire la identificarea zonelor vulnerabile, Hotărârea din 29 aprilie 1999, Standley și alții (C-293/97, Rec., 1999, p. I-2603, punctele 37 și 39).

15 — Hotărârea Comisia/Țările de Jos (citată la nota de subsol 14, punctul 46).

16 — A se vedea Hotărârea din 8 iunie 2006, WWF Italia și alții (C-60/05, Rec., p. I-5083, punctul 27), Hotărârea din 25 octombrie 2007, Comisia/Grecia (C-334/04, Rep., p. I-9215, punctul 32), și Hotărârea din 13 decembrie 2007, Comisia/Irlanda (C-418/04, Rep., p. I-10947, punctul 63).

17 — Environmental Resources Management, „Evaluation des programmes d’action élaborés par les États membres” (2001), anexa A-10 la cererea introductivă.

18 — Gac, A., Béline, F., Bioteau, T., și Maguet, K. (2007), „A French inventory of gaseous emissions (CH₄, N₂O, NH₃) from livestock manure management using a mass-flow approach”, în *Livestock Science* 112 (2007) 252-260.

19 — DLO-Alterra Wageningen UR și alții, „Recommendations for establishing Action Programmes under Directive 91/676/EEC concerning the protection of waters against pollution caused by nitrates from agricultural sources” (<http://ec.europa.eu/environment/water/water-nitrates/pdf/study4.zip>).

având în vedere că este considerat relevant de Comisie, trebuie să se conchidă că studiul cuprinde date științifice actualizate față de cele din studiul realizat în anul 2001. În consecință, apreciem că acesta este în principiu adecvat să respingă argumentele motivate științific de Comisie sau cel puțin să relativizeze efectele acestora.

34. În plus, Franța poate lipsi de efect astfel de obiecții în special prin invocarea unor date științifice mai recente sau mai bune. În acest scop, ea prezintă diferite documente.

35. În final, trebuie subliniată și necesitatea unei puneri în aplicare fiabile a Directivei nitrați de către agricultori. În ceea ce privește punerea în aplicare a Directivei habitate²⁰, Curtea a decis că, în domeniul Directivei [habitate], care include reglementări complexe și tehnice cu privire la protecția mediului, statele membre sunt ținute să asigure în mod special că legislația internă adoptată pentru transpunerea directivei este clară și bine definită²¹. Astfel cum rezultă din prezenta procedură, și dispozițiile Directivei nitrați sunt complexe și tehnice. În plus, aplicarea practică a directivei nu revine cu preponderență autorităților, care dispun de expertiza necesară, ci agricultorilor. Prin urmare, transpunerea trebuie să fie atât de clară și de bine definită încât să poată fi utilizată și de persoanele fără cunoștințe de specialitate în domeniul protecției mediului²².

D – Cu privire la primul motiv: perioadele de împrăștiere

36. Primul motiv al acțiunii cuprinde cinci aspecte, cu privire la perioadele de împrăștiere a fertilizanților. Potrivit subpunctului 1 al punctului A din anexa II la Directiva privind nitrații, codurile de bună practică agricolă trebuie să cuprindă reguli cu privire la perioadele în care împrăștierea fertilizanților este necorespunzătoare, în măsura în care sunt relevante. De asemenea, conform punctului 1 subpunctul 1 din anexa III la Directiva privind nitrații, programele de acțiune cuprind reguli privind perioadele în care se interzice împrăștierea anumitor tipuri de fertilizanți pe suprafețele agricole.

37. În schimb, Franța se întemeiază exclusiv pe partea I din anexa I la Ordinul din 19 decembrie 2011, care cuprinde dispoziții noi față de majoritatea dispozițiilor criticate. Deși acest ordin a intrat în vigoare înainte de 28 decembrie 2011, totuși – astfel cum admite Franța – prevederile relevante urmau să fie aplicate, potrivit articolului 2 alineatul II, numai începând cu 1 septembrie 2012. Prin urmare, aceste prevederi nu reprezentau situația juridică din perioada relevantă.

38. În consecință, este relevantă dispoziția aplicabilă anterior a Ordinului din 6 martie 2001. La fel ca noile dispoziții, și aceasta diferențiază, pe de o parte, între diferite tipuri de culturi și, pe de altă parte, între diferite tipuri de fertilizanți. În cadrul culturilor, se face diferența între marile culturi de primăvară și de toamnă, precum și între pajiștile însămânțate de mai mult de șase luni. Tipul I din nomenclatorul fertilizanților cuprinde mai degrabă fertilizanți (efluenți) de origine animală în formă solidă, iar tipul II mai degrabă fertilizanți (efluenți) de origine animală în formă lichidă, și anume gunoi de grajd lichid și solid. Tipul III cuprinde, de exemplu, fertilizanți chimici.

20 — Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale, precum și a faunei și a florei sălbatice (JO L 206, p. 7, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 109).

21 — Hotărârea din 20 octombrie 2005, Comisia/Regatul Unit (C-6/04, Rec., p. I-9017, punctul 26), Hotărârea din 10 mai 2007, Comisia/Austria (C-508/04, Rep., p. I-3787, punctul 73), și Hotărârea Comisia/Irlanda (citată la punctul 16, punctul 219).

22 — A se vedea Concluziile noastre prezentate la 28 ianuarie 2010 în cauza Comisia/Luxemburg (C-526/08, Rep., p. I-6151, punctul 99).

1. Cu privire la aspectele necontestate din punctul de vedere al conținutului

39. Comisia critică faptul că Franța și-a încălcat aceste obligații întrucât:

- nu a instituit interdicții de împrăștiere a fertilizanților de tipul I pentru marile culturi de toamnă și pentru pajiștile însămânțate de mai mult de șase luni;
- a instituit interdicții de împrăștiere a fertilizanților de tipul I pentru marile culturi de primăvară numai pentru lunile iulie și august;
- a instituit interdicții de împrăștiere a fertilizanților de tipul II pentru marile culturi de toamnă numai pentru perioada 1 noiembrie-15 ianuarie, iar pentru fertilizanții de tipul III nu a instituit nicio interdicție de împrăștiere pentru perioada ulterioară datei de 15 ianuarie și
- a instituit interdicții de împrăștiere a fertilizanților de tipul II pentru marile culturi de primăvară numai până la 15 ianuarie.

40. În privința renunțării complete la interdicții, Comisia susține că, potrivit subpunctului 1 al punctului A din anexa II și punctului 1 subpunctul 1 din anexa III la Directiva privind nitrati, statele membre sunt în principiu obligate să instituie astfel de interdicții. În consecință, este necesară o justificare pentru a renunța la interdicții.

41. În măsura în care Comisia critică interdicțiile existente pentru că sunt insuficiente, aceasta subliniază faptul că, ulterior încheierii, respectiv anterior începerii perioadei de vegetație, nu este permisă împrăștierea fertilizanților.

42. Cu toate acestea, Franța nu încearcă să justifice lipsa interdicțiilor sau să motiveze durata interdicțiilor criticate, limitându-și argumentația la prezentarea sau la apărarea interdicțiilor minime de împrăștiere introduse prin partea I din anexa I la Ordinul din 19 septembrie 2011.

43. Astfel, Franța nu contestă faptul că dispozițiile existente anterior anului 2011 au fost insuficiente. Întrucât la data pertinentă noile dispoziții nu intraseră încă în vigoare, aceste critici sunt întemeiate.

44. În măsura în care Comisia contestă dispozițiile *noi*²³, argumentația sa trebuie totuși respinsă pentru motivul, invocat deja în mod întemeiat de Franța, că, în pofida dispozițiilor articolului 21 alineatul (1) din Statutul Curții și ale articolului 38 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul de procedură în vigoare la data depunerii cererii introductive [în prezent, articolul 120 litera (c) din Regulamentul de procedură], aceste motive nu se regăseau în cerere, ci numai într-o anexă la avizul motivat²⁴.

45. În speță, acest aspect este cu atât mai important cu cât, în cererea introductivă, Comisia se rezumă să critice ca insuficiente anumite perioade de interdicție, menționând doar în anexa la cerere care sunt perioadele de interdicție pe care le consideră adecvate. Acest ultim argument ar modifica însă obiectul acțiunii, motiv pentru care ar fi trebuit prezentat în mod clar în cadrul cererii introductive (și în procedura precontencioasă). Conform articolului 42 alineatul (2) din Regulamentul de procedură în vigoare la momentul depunerii memoriului în replică [devenit articolul 127 alineatul (1) din Regulamentul de procedură], respectivele susțineri sunt tardive.

23 — Punctul 108, ultima teză din cererea introductivă.

24 — A se vedea p. 446 din anexele la cererea introductivă.

46. Aceasta nu înseamnă însă că partea I din anexa I la Ordinul din 19 decembrie 2011 nu este vizată de acest motiv, întrucât Franța a prezentat în mod incomplet dispozițiile noi adoptate privind împrăștierea pe pajiști. Acestea prevedeau o derogare pentru împrăștierea pe pajiști a fertilizanților mai puțin poluanți de tip I până la o cantitate de 20 kg de azot pe hectar pentru perioada de interdicție cuprinsă între 15 decembrie și 15 ianuarie²⁵. În cazul în care agricultorii ar împrăști această cantitate de azot în fiecare lună, în final, cantitatea totală de azot ar fi de 240 kg anual, ceea ce reprezintă o cantitate net mai mare decât cea permisă conform punctului 2 din anexa III din Directiva privind nitratii. În lumina acestei derogări cu efecte deosebit de ample, în ceea ce privește împrăștierea fertilizanților de tipul I pe pajiști, partea I din anexa I la Ordinul din 19 decembrie 2011 trebuie considerată, așadar, doar o modificare minoră față de situația juridică anterioară. În consecință, această dispoziție face obiectul prezentei proceduri, în măsura în care permite împrăștierea pe pajiști a fertilizanților de tipul I de-a lungul întregului an²⁶.

47. Prin urmare, Franța a încălcat articolul 5 alineatul (4), punctul A subpunctul 1 din anexa II și punctul 1 subpunctul 1 din anexa III la Directiva privind nitratii întrucât:

- Ordinul din 6 martie 2001 nu cuprindea nicio interdicție pentru împrăștierea de fertilizanți de tipul I pentru marile culturi de toamnă;
- partea I din anexa I la Ordinul din 19 decembrie 2011 nu cuprindea decât restricții minime pentru împrăștierea de fertilizanți de tipul I pe pajiștile însămânțate de mai mult de șase luni;
- Ordinul din 6 martie 2001 nu interzicea împrăștierea de fertilizanți de tipul I pentru marile culturi de primăvară decât pentru perioada 1 iulie-31 august;
- Ordinul din 6 martie 2001 nu interzicea împrăștierea de fertilizanți de tipul II pentru marile culturi de toamnă decât pentru perioada 1 noiembrie-15 ianuarie;
- Ordinul din 6 martie 2001 nu interzicea împrăștierea de fertilizanți de tipul III pentru marile culturi de toamnă și de fertilizanți de tipul II pentru marile culturi de primăvară decât până la 15 ianuarie.

2. Cu privire la împrăștierea fertilizanților de tipul II pe pajiștile însămânțate de mai mult de șase luni

48. Comisia solicită ca Franța să interzică împrăștierea fertilizanților de tipul II pe pajiști cel mai târziu începând cu 15 septembrie, iar nu doar începând cu 15 noiembrie, astfel cum se prevede în Ordinul din 6 martie 2001, respectiv în cel din 19 decembrie 2011. Comisia precizează că plantele vegetează începând cu o temperatură exterioară de 5 °C, moment în care încep să absoarbă azot. În plus, azotul organic este mineralizat, cu alte cuvinte, este transformat într-o formă disponibilă plantelor chiar și la temperaturi mai scăzute. În vederea evitării riscului epuizării acestui azot, fertilizarea trebuie să aibă loc cel mai târziu cu 15 zile înainte de sfârșitul perioadei de vegetație. În memoriul în replică, Comisia adaugă faptul că fertilizantii de tipul II au o concentrație deosebit de mare de azot mineral. Astfel, riscul de poluare a apei este foarte ridicat.

49. Franța consideră că trebuie avute în vedere și alte rațiuni. Argumentele sale vizează însă în principal fertilizantii de tipul I, care sunt irelevanți pentru motivul analizat.

50. În ceea ce privește fertilizantii de tipul II, Franța susține la modul general că azotul *organic* din conținutul acestora nu este mineralizat atât de repede pe cât susține Comisia. Pentru garantarea unei cantități suficiente de azot mineralizat la începutul perioadei de vegetație este rațional ca împrăștierea fertilizantului să se realizeze deja în lunile târzii de toamnă din anul precedent.

25 — A se vedea nota de subsol 7 din partea I din anexa I la Ordinul din 19 decembrie 2011.

26 — A se vedea punctul 25 de mai sus.

51. Cu toate acestea, Franța nu contrazice argumentele concludente ale Comisiei referitoare la concentrația relativ ridicată de azot *deja mineralizat* din acest fertilizant. Împrăștierea de toamnă sporește, prin urmare, riscul de epuizare a azotului mineralizat în timpul iernii, astfel încât acesta nu va fi absorbit de plante, ci va polua apa.

52. Nici argumentul privind lipsa de azot („faim d’azote”) din cauza imobilizării de către microorganisme nu poate justifica împrăștierea în perioada de toamnă. Dimpotrivă, este de așteptat ca cea mai mare parte din azotul împrăștiat toamna să fie ori imobilizat, ori epuizat până în primăvara următoare. Riscul indisponibilizării poate fi evitat numai prin împrăștieri realizate foarte aproape de perioada de vegetație.

53. În concluzie, Franța a încălcat articolul 5 alineatul (4), punctul A subpunctul 1 din anexa II și punctul 1 subpunctul 1 din anexa III la Directiva privind nitrații, întrucât partea I din anexa I la Ordinul din 19 decembrie 2011 nu interzicea împrăștierea de fertilizanți de tipul II pe pajiștile însămânțate de mai mult de șase luni începând deja cu data de 15 septembrie.

3. Cu privire la împrăștierea fertilizanților de tipul III pe pajiștile însămânțate de mai mult de șase luni

54. Comisia solicită interzicerea încă din luna februarie a împrăștierii fertilizanților de tipul III pe pajiștile din regiunile muntoase, unde temperaturile se mențin în această perioadă la o valoare mai mică de 5 °C. Acest lucru nu a fost respectat nici în Ordinul din 6 martie 2001, nici în Ordinul din 19 decembrie 2011.

55. Oportunitatea acestui argument rezultă din faptul că plantele nu vegetează la temperaturi scăzute, astfel încât nu absorb azot. În plus, Curtea a stabilit deja că semnificația dispozițiilor amintite ale punctului A din anexa II la Directiva privind nitrații trebuie analizată în temeiul unor criterii obiective, cum ar fi de exemplu caracteristicile geologice și climatice ale fiecărei regiuni²⁷. În privința cerințelor stabilite la punctul 1 subpunctul 1 din anexa III, aceasta rezultă deja din articolul 5 alineatul (3) litera (b). La instituirea interdicțiilor de împrăștiere trebuie să se țină cont și de împrejurarea că, în regiunile muntoase, perioadele în care temperaturile se mențin la valori scăzute sunt mai lungi.

56. Franța nu contrazice acest argument convingător al Comisiei.

57. În concluzie, Franța a încălcat articolul 5 alineatul (4), punctul A subpunctul 1 din anexa II și punctul 1 subpunctul 1 din anexa III la Directiva privind nitrații întrucât partea I din anexa I la Ordinul din 19 decembrie 2011 nu interzicea împrăștierea în luna februarie a fertilizanților de tipul III pe pajiștile însămânțate de mai mult de șase luni în regiunile muntoase, în cazul în care valorile temperaturilor sunt mai scăzute de 5 °C.

E – *Cu privire la al doilea motiv: capacitățile de stocare a efluenților de la complexe zootehnice*

58. Prin intermediul celui de al doilea motiv, Comisia critică reglementările franceze privind stocarea efluenților de la complexe zootehnice.

59. Potrivit punctului A subpunctul 5 din anexa II la Directiva privind nitrații, codurile de bună practică agricolă trebuie să cuprindă reguli privind capacitatea și construirea bazinelor destinate stocării efluenților de la complexe zootehnice, în special măsurile privind împiedicarea poluării apelor prin scurgerea și infiltrarea în sol sau prin scurgerea în apele de suprafață a lichidelor care conțin efluenți de la complexe zootehnice și efluenți de materii vegetale precum furajele însilozate, în măsura

27 — Hotărârea Comisia/Țările de Jos (citată la nota de subsol 14, punctul 136).

în care aceste reguli sunt pertinente. De asemenea, potrivit punctului 1 subpunctul 2 din anexa III, programele de acțiune includ reguli privind capacitatea bazinelor destinate stocării efluenților de la complexe zootehnice. Această capacitate trebuie să fie mai mare decât capacitatea necesară stocării în cea mai lungă dintre perioadele de interzicere de împrăștiere în zona vulnerabilă, exceptând cazul în care se poate demonstra autorității competente că volumul efluenților de la complexe zootehnice care depășește capacitatea de stocare reală se va evacua într-un mod inofensiv pentru mediu.

60. Comisia impută Franței faptul că nu a adoptat norme precise privind un calcul verificabil pentru capacitățile necesare de stocare. Chiar dacă, în vederea calculului, sunt indicate anumite perioade, acestea sunt prea scurte; de asemenea, nu ar trebui permisă stocarea pe câmp a efluenților solizi.

1. Cu privire la lipsa unor norme precise pentru stabilirea capacităților de stocare necesare

61. În opinia Comisiei, nu este suficient că legislația franceză redă în mod abstract scopurile normelor privind capacitățile de stocare necesare, atât timp cât nu sunt prevăzute dispoziții concrete pentru calcularea capacităților de stocare necesare ale diferitor exploatații agricole. Nici agricultorii, nici autoritățile de control nu ar putea stabili capacitățile necesare.

62. Franța nu pune în discuție necesitatea unei dispoziții concrete, însă retorchează Comisiei că punctul 1 din partea II din anexa II la Ordinul din 19 decembrie 2011 cuprinde criteriile necesare. Capacitățile de stocare ar trebui să acopere perioadele în care împrăștierea este interzisă și trebuie calculate cu ajutorul metodei DEXEL (Diagnostic Environnement de l'Exploitation d'Elevage – diagnosticul zootehnic de mediu).

63. Această prevedere a intrat în vigoare în mod direct odată cu publicarea ordinului. Potrivit susținerilor necontestate ale Franței, ea s-a aplicat imediat pe baza perioadelor în care împrăștierea este interzisă. Astfel, aceasta era deja în vigoare la momentul expirării termenului din avizul motivat, respectiv la 28 decembrie 2011, și trebuie avută în vedere în speță.

64. Însă Comisia critică faptul că nici metoda DEXEL nu este suficient de clară, întrucât nu conține criterii simple pentru determinarea efluenților produși. Aceasta cuprinde mai degrabă o suită de norme complexe, care trebuie aplicate de experții autorizați pentru fiecare exploatație în parte.

65. Trebuie observat totuși că desemnarea unui expert care să determine capacitățile de stocare necesare nu este neadecvată și nici nu este exclusă de Directiva privind nitrații. Dimpotrivă, rezultă și dintr-un studiu realizat de Comisie că stabilirea precisă a capacităților de stocare necesare este o sarcină foarte complexă²⁸, care poate necesita foarte posibil concursul unui expert.

66. În plus, Comisia a criticat deja în cadrul procedurii precontencioase faptul că metoda DEXEL conduce la capacități de stocare prea reduse. Această critică este concretizată în mod admisibil în memoriul în replică, în sensul că nu este prevăzută nicio marjă de siguranță, iar, la stabilirea capacităților de stocare, metoda ține seama și de regulile științifice și agronomice obligatorii în exploatațiile agricole.

67. Necesitatea de a prevedea o marjă de siguranță rezultă din modul de redactare a punctului 1 subpunctul 2 din anexa III la Directiva privind nitrații. Potrivit acesteia, capacitatea bazinelor destinate stocării efluenților de la complexe zootehnice trebuie să fie *mai mare* decât capacitatea necesară stocării în cea mai lungă perioadă.

28 — A se vedea studiul din anul 2011 (citat la nota de subsol 19), partea B, „Farming practices in relation to water pollution risks”, p. 46.

68. Franța susține totuși în mod întemeiat că punctul 1 subpunctul 3 din partea II din anexa I la Ordinul din 19 decembrie 2011 prevede o marjă de siguranță minimă. Potrivit ordinului, trebuie luate în considerare și riscurile climatice, și anume riscul perioadelor suplimentare în care nu este permisă împrăștierea efluenților, de exemplu pentru că solul este înghețat. În concluzie, al treilea motiv al Comisiei este neîntemeiat.

69. În ceea ce privește constrângerile economice și agronomice, Directiva privind nitrații nu prevede nicăieri că acestea ar justifica derogarea de la cerințele sale imperative. Dimpotrivă, în cazul în care o exploatare zootehnică nu poate asigura capacitățile de stocare necesare și nici nu poate face într-un alt mod dovada unei eliminări ecologice a efluenților, aceasta trebuie să își reducă în mod corespunzător numărul de animale.

70. Însă pasajele din document cu privire la metoda DEXEL²⁹ invocate de Comisie nu permit să se prezume că, la stabilirea capacităților de stocare necesare, această metodă se orientează după constrângeri economice și agronomice. Dimpotrivă, scopul lor este de a îndeplini fără cheltuieli inutile cerințele Directivei nitrați.

71. Cel mult, se poate critica faptul că metoda prevede măsuri tranzitorii aplicabile anterior asigurării capacităților de stocare necesare, asumând astfel riscul de împrăștiere contrar dispozițiilor Directivei nitrați, atât timp cât nu există capacități de stocare suficiente. Într-adevăr, în practică este puțin realist să se insiste asupra faptului ca agricultorii să nu împrăștie efluenți deși stocul lor este deja complet, însă, aprobând un astfel de comportament, statele membre încalcă Directiva privind nitrații. Acestea ar trebui să prevadă mai degrabă posibilitatea ca agricultorii să poată stoca la nevoie altfel surplusul de efluenți sau să îl elimine în mod corespunzător. Acest aspect nu face însă obiectul acțiunii.

72. În concluzie, acest aspect al motivului este neîntemeiat.

2. Cu privire la perioadele maxime de stocare

73. Prin intermediul celui de al doilea aspect al celui de al doilea motiv, Comisia critică în mod expres faptul că din calculul capacităților de stocare ar rezulta perioade maxime de stocare prea scurte.

74. Această critică este întemeiată, întrucât, conform articolului 2 alineatul (1) punctul 2 din Ordinul din 19 decembrie 2011, noile interdicții de împrăștiere ar fi trebuit aplicate la calcularea capacităților de stocare necesare la trei ani de la adoptarea celui de al cincilea program de acțiune și cel mai târziu la 1 iulie 2016. Întrucât, până în prezent, interdicțiile de împrăștiere vizează perioade prea scurte³⁰, capacitățile de stocare prevăzute sunt insuficiente în raport cu necesarul.

75. Comisia merge mai departe și afirmă că, în opinia sa, în toate departamentele situate în regiunile Bretagne, Basse-Normandie, Haute-Normandie, Picardie, Champagne-Ardenne, Lorraine, Alsace, Poitou-Charentes, Franche-Comté, Ile-de-France, Rhône-Alpes, Auvergne, Bourgogne, Pays de Loire, Nord-Pas-de-Calais și Centre sunt necesare perioade de cel puțin șase luni, iar în departamentele din regiunile Languedoc-Roussillon, Aquitaine, Midi-Pyrénées și de pe Côte d'Azur sunt necesare perioade de cel puțin cinci luni. În susținerea acestor perioade, Comisia se sprijină pe studiul din anul 2001³¹.

76. Franța impută Comisiei faptul că aceste cerințe sunt mult prea nediferențiate. Există numeroși factori care trebuie luați în considerare și care ar putea conduce la alte perioade.

29 — http://www.inst-elevage.asso.fr/IMG/pdf/Dexel_Methode_et_referentiel.pdf, p. 63.

30 — A se vedea, mai sus, punctul 36 și urm.

31 — Citat la nota de subsol 17.

77. Dintre aceștia, doi factori sunt esențiali: pe de o parte, manipularea efluenților solizi, respectiv a gunoiului de paie compact („fumier compact pailleux“), care în Franța sunt definiți ca fertilizanți de tipul I, și, pe de altă parte, importanța pajiștilor.

78. Franța prezintă rezumatul unui studiu, al cărui conținut nu este contestat de Comisie, din care rezultă că diferite tipuri de efluenți și în special gunoiul de paie compact creează mai mulți compuși azotați decât elimină³². Prin urmare, chiar și în cazul în care sunt împrăștiați pe o perioadă relativ mai lungă înainte de începerea perioadei de vegetație, riscul poluării apelor este limitat. Aceeași concluzie rezultă și dintr-un studiu publicat recent de Comisie³³.

79. De asemenea, se pare că pășunile absorb azot pentru perioade mai lungi decât alte culturi. Astfel, în studiul din anul 2011 publicat de Comisie, pentru pajiști, sunt indicate perioade net mai scurte decât perioadele indicate pentru alte culturi; pentru Franța, aceste perioade sunt cuprinse între două și șase luni, în funcție de regiune³⁴. Acest studiu este determinant în speță, întrucât actualizează datele științifice din studiul din anul 2001 prezentat de Comisie.

80. Fără a fi necesară o analiză în detaliu a celorlalte obiecții ridicate de Franța, se poate constata că perioadele globale de șase sau de cinci luni, pe care Comisia vrea să le impună, nu sunt justificate pentru întregul teritoriu al Franței.

81. De exemplu, în cazul unei exploatații zootehnice din sudul Franței bazate pe pășunat extensiv, aceste perioade sunt probabil mult prea lungi. În schimb, pentru centrele de îngrășare din nord, ale căror suprafețe sunt utilizate în totalitate pentru producția furajeră, ar trebui prevăzute perioade chiar mai lungi, care să fie avute în vedere la calcularea capacităților de stocare necesare.

82. În concluzie, Franța a încălcat articolul 5 alineatul (4), punctul A subpunctul 5 din anexa II și punctul 1 subpunctul 2 din anexa III la Directiva privind nitrații, întrucât, conform articolului 2 alineatul (1) punctele 1 și 2, precum și conform părții II din anexa I la Ordinul din 19 decembrie 2011, capacitățile de stocare pentru efluenții de la complexe zootehnice au fost calculate pe baza unor interdicții de împrăștiere cu o durată prea scurtă. În rest, acest aspect al motivului este neîntemeiat.

3. Cu privire la stocarea pe câmp

83. Prin intermediul ultimului aspect al celui de al doilea motiv, Comisia critică faptul că aproape toate programele de acțiune ale Franței permit stocarea pe câmp pentru o perioadă de zece luni a gunoiului de paie compact, fără a prevedea necesitatea izolării acestuia de sol sau acoperirea lui. Din această cauză, nitrații pot ajunge în apele subterane, iar în caz de ploii puternice, și în apele de suprafață. Comisia critică lipsa posibilității de control al îndeplinirii condițiilor de stocare prevăzute în dreptul francez numai în memoriul în replică.

84. În mod întemeiat, Franța se apără în primul rând afirmând că, în avizul motivat, Comisia a considerat că se permite o stocare provizorie pe o perioadă de câteva săptămâni³⁵. Prin urmare, acest aspect al motivului este admisibil numai în măsura în care Comisia critică stocarea pe o perioadă mai lungă de câteva săptămâni.

32 — Anexa 3 la memoriul în răspuns, p. 93.

33 — A se vedea studiul din anul 2011 (citată la nota de subsol 19), partea B, „Farming practices in relation to water pollution risks”, p. 43.

34 — Citat la nota de subsol 19, partea D, „Recommendations for Measures”, p. 47.

35 — A se vedea p. 392 și 394 din anexele la cererea introductivă.

85. Și din punctul de vedere al capacității de control privind respectarea acestor condiții, critica Comisiei din memoriul în replică extinde obiectul procedurii. Astfel, această critică nu vizează în mod direct riscurile de poluare ale practicilor permise, ci riscul unei stocări interzise a efluenților pe câmp, aspect care nu a fost invocat anterior.

86. În schimb, în măsura în care Comisia a criticat în cererea introductivă condițiile de stocare, și anume lipsa unei izolări a solului și faptul că efluenții respectivi nu au fost acoperiți, critica Comisiei s-a regăsit, cel puțin implicit, contrar opiniei Franței, în critica privind stocarea pe o perioadă prea lungă pe câmp, pe care a formulat-o în procedura precontencioasă. Aceste condiții sunt determinante pentru riscul de poluare a apelor pe care îl presupune această practică. Prin urmare, această critică este admisibilă.

87. Într-adevăr, Franța se întemeiază pe o dispoziție care, potrivit articolului 2 alineatul II din Ordinul din 19 decembrie 2011, produce efecte numai după expirarea termenului avizului motivat, și anume punctul 2 din partea II din anexa I. Totuși, potrivit afirmațiilor necontestate ale Franței, aceste dispoziții corespund celui de al patrulea program de acțiune aplicabil anterior. Prin urmare, acestea pot fi luate în considerare în speță.

88. Aceste dispoziții reduc riscul de poluare a apelor, întrucât gunoiul de paie compact trebuie stocat în prealabil o perioadă de două luni pentru a permite scurgerea eventualilor compuși azotați lichizi. În efluenții rămași, mai degrabă solizi, nu va exista un surplus foarte mare de nitrați, întrucât azotul mineralizat va fi reabsorbit de microorganisme³⁶.

89. Și Franța admite că absorbția azotului mineralizat de către microbi este limitată totuși în timp, având loc în principal toamna și iarna³⁷. Întrucât efluenții pot fi însă stocați pe o perioadă de până la zece luni, trebuie să se considere că în perioadele mai calde ale anului va reapărea un surplus de azot mineralizat. Cel mai târziu în acest moment devine relevantă și lipsa unei obligații de a izola efluenții de pământ și de a-i acoperi. Gunoiul de paie compact neacoperit poate fi din nou hidratat sub acțiunea apei pluviale, care absoarbe azotul mineralizat, pe care îl transportă apoi în apele subterane sau în cele de suprafață.

90. În concluzie, Franța a încălcat articolul 5 alineatul (4), punctul A subpunctul 5 din anexa II și punctul 1 subpunctul 2 din anexa III la Directiva privind nitrații, întrucât punctul 2 din partea II din anexa I la Ordinul din 19 decembrie 2011 permite stocarea pe câmp a gunoiului de paie compact pe o perioadă de până la zece luni fără a prevedea obligația de a acoperi și de a izola gunoiul față de sol.

F – Al treilea motiv: fertilizarea echilibrată

91. Curtea a stabilit deja că, elaborate în conformitate cu articolul 5 alineatul (4) litera (a) coroborat cu punctul 1 subpunctul 3 din anexa III la Directiva privind nitrații, măsurile din programele de acțiune trebuie să cuprindă dispoziții privind limitarea împrăștierii fertilizanților care să țină cont de echilibrul între necesarul de azot estimat al plantelor și cantitatea de azot pe care acestea o absorb din sol și din fertilizanți³⁸. Această interpretare a punctului 1 subpunctul 3 din anexa III este susținută, în plus, de scopul directivei, și anume asigurarea mijloacelor necesare în vederea protejării la nivel comunitar a apelor împotriva poluării cu nitrați proveniți din surse agricole³⁹.

36 — A se vedea punctul 78 de mai sus.

37 — A se vedea anexa 3 la întâmpinare, p. 97.

38 — Hotărârea Comisia/Țările de Jos (citată la nota de subsol 14, punctul 71).

39 — Hotărârea Comisia/Țările de Jos (citată la nota de subsol 14, punctul 73).

92. Comisia critică faptul că dispozițiile franceze repetă aceste principii, însă nu le transpun într-o reglementare aplicabilă în mod direct. Este necesară o metodă de calcul fiabilă, precum și stabilirea parametrilor necesari care să permită agriculturilor să calculeze cantitățile de efluenți pe care le pot împrăștia. Acești parametri trebuie să țină cont în special de diferitele culturi, de eficacitatea azotului în diferitele tipuri de efluenți și de azotul existent deja în sol.

93. În esență, Franța ridică două obiecții împotriva acestui motiv: în primul rând, Directiva privind nitrații nu impune adoptarea unei reglementări atât de precise; în al doilea rând, punctul 1 din partea III din anexa I la Ordinul din 19 decembrie 2011 este chiar mai adecvat decât cerințele impuse de Comisie în ceea ce privește asigurarea unei fertilizări echilibrate.

94. În ceea ce privește prima obiecție, Curtea a subliniat deja că punctul 1 subpunctul 3 din anexa III la Directiva privind nitrații trebuie transpus întocmai⁴⁰. Gradul de precizie necesar al transpunerii trebuie să țină cont de destinatarul reglementării, care trebuie să aibă posibilitatea de a ști în mod clar obligațiile pe care trebuie să le respecte. În cazul în care diferitele norme se adresează agriculturilor, aceștia trebuie să poată aprecia în mod fiabil, pe baza mijloacelor pe care le au la dispoziție, cantitățile de efluenți pe care le pot împrăștia.

95. În acest context, nu este necesar să se analizeze dacă aceste cerințe pot fi îndeplinite numai prin sistemul conceput de Comisie.

96. Dispozițiile menționate de Franța nu îndeplinesc deja aceste cerințe pentru motivul că acestea nu erau aplicabile față de agricultori la expirarea termenului din avizul motivat. Conform articolului 2 alineatul II din ordin, punctul 1 litera (c) din partea III din anexa I la Ordinul din 19 decembrie 2011, care stabilește obligațiile agriculturilor, nu s-a aplicat decât începând cu 1 septembrie 2012.

97. Sistemul instituit prin punctul 1 literele (a) și (b) ale părții III din anexa I la Ordinul din 19 decembrie 2011 era într-adevăr în vigoare la momentul relevant, însă nu putea fi aplicat. Astfel, litera (a) impune adoptarea unor dispoziții de punere în aplicare, cu alte cuvinte, o prelucrare operațională și completarea lor cu anumiți parametri. Potrivit literei (b), acești parametri trebuie stabiliți de regiuni pentru fiecare cultură și pajiște. Potrivit datelor Comisiei, aceste dispoziții au intrat în vigoare abia după expirarea termenului relevant, respectiv la 1 septembrie 2012.

98. În măsura în care critică în memoriul în replică lipsurile de conținut ale acestor reglementări regionale și anumite dispoziții de detaliu ale Ordinului din 19 decembrie 2011, Comisia încearcă să extindă obiectul prezentei proceduri. Prin urmare, acest argument este inadmisibil.

99. În final, în ceea ce privește vechile dispoziții ale punctului 2.3 din anexa la Ordinul din 6 martie 2001, încă aplicabile agriculturilor la momentul relevant, acestea se limitează la a impune agriculturilor o fertilizare echilibrată în sensul punctului 1 subpunctul 3 din anexa III la Directiva privind nitrații.

100. Înțelegem argumentul Franței referitor la aceste dispoziții în sensul că agricultorii trebuie să stabilească ei înșiși, pentru fiecare parcelă, tipul de fertilizare permis. Această soluție trebuie să prevaleze față de stabilirea anumitor parametri, întrucât în acest mod se poate ține seama pe deplin de particularitățile locului.

40 — Hotărârea din 8 martie 2001, Comisia/Luxemburg (C-266/00, Rec., p. I-2073, punctul 30).

101. În teorie, această abordare promite o fertilizare optimă. Totuși, prezenta procedură relevă că stabilirea tipului de fertilizare permis este un demers deosebit de complex. Nu se poate prevedea ca, în lipsa unor îndrumări concrete, fiecare agricultor să poată îndeplini această sarcină⁴¹. Totodată, fără stabilirea unor criterii ușor de verificat, există un risc sporit de abuz. În plus, odată cu noile dispoziții pe care le-a adoptat, și Franța a abandonat această abordare, înlocuind-o cu dispoziții de punere în aplicare regionale.

102. În concluzie, Franța a încălcat articolul 5 alineatul (4) și punctul 1 subpunctul 3 din anexa III la Directiva privind nitrații, întrucât Ordinul din 6 martie 2001 nu conține dispoziții suficient de precise cu privire la o fertilizare echilibrată.

G – Al patrulea motiv: asigurarea respectării plafonului de 170 kg de azot pe hectar și pe an

103. Acest motiv vizează metoda utilizată în Franța pentru asigurarea respectării plafonului de 170 kg de azot pe hectar și pe an conform punctului 2 din anexa III la Directiva privind nitrații. Punctul 3 din anexa III permite stabilirea acestei cantități în funcție de numărul de animale. Această metodă se aplică în Franța, în sensul că, pentru fiecare specie de animale, sunt indicate cantitățile de azot conținute în efluenții produși într-un an de un animal.

104. În mod evident, stabilirea cantității de azot permise în funcție de numărul de animale are rolul de a facilita aplicarea plafonului. Agricultorii nu trebuie să țină o evidență a cantităților de azot pe care le împrăștie efectiv. Atât timp cât numărul animalelor lor nu depășește capacitatea de absorbție a suprafețelor fertilizate, pentru îndeplinirea acestor condiții, este mai degrabă suficientă o repartizare uniformă a efluenților.

105. Cu toate acestea, Comisia critică faptul că Franța pornește de la cantități prea reduse de azot în efluenții împrăștiați proveniți de la diferitele specii de animale.

106. Într-adevăr, și în privința acestui motiv, Franța se întemeiază în mod nejustificat pe noile dispoziții ale Ordinului din 19 decembrie 2001, respectiv pe anexa II, care, potrivit părții V din anexa I coroborată cu articolul 2 alineatul II, se aplică abia începând cu toamna anului 2012. Totuși, acest aspect prezintă interes numai pentru aprecierea valorilor de excreție ale vacilor de lapte, întrucât valorile pentru restul animalelor de crescătorie rămân aceleași.

1. Cu privire la vacile de lapte

107. Comisia își întemeiază obiecția cu privire la valorile de excreție ale vacilor de lapte pe două argumente bazate pe date științifice: în primul rând, nu este luată în considerare producția de lapte a vacilor. Odată cu creșterea producției de lapte, este eliminată o cantitate mai mare de azot. În al doilea rând, Comisia ridică obiecții cu privire la aplicarea unui așa-numit coeficient de volatilizare prea ridicat.

108. Franța nu contestă argumentul Comisiei întemeiat pe producția de lapte și mai ales baza științifică a acestui argument. Dimpotrivă, litera B din anexa II la Ordinul din 19 decembrie 2011 confirmă poziția Comisiei. În loc să stabilească valori de excreție separate, în anexă se stabilesc diferite valori care depind de producția de lapte. Prin urmare, această critică este întemeiată.

41 — A se vedea punctul 35 de mai sus.

109. În ceea ce privește al doilea argument, referitor la coeficientul de volatilizare, este necesară o precizare. Acest coeficient permite deducerea din cantitatea de azot produsă a unei cantități care se volatilizează înainte de împrăștierea efluenților. Această deducere rezultă dintr-o hotărâre a Curții în care s-a stabilit că, pentru aplicarea plafonului de 170 kg pe an, este relevantă acea cantitate de azot care este conținută de efluenți la momentul împrăștierii. Prin urmare, în aceeași măsură trebuie să se țină seama și de volatilizarea azotului în timpul împrăștierii⁴². Comisia nu pune însă în discuție faptul că, în acest context, poate fi avut în vedere azotul care s-a volatilizat *înainte* de împrăștiere, cu alte cuvinte, în grajd și în perioada de stocare a efluenților.

110. În vederea acestei deduceri, Franța aplică coeficientul de volatilizare. Anterior Ordinului din 19 decembrie 2011, pentru vacile de lapte, acest coeficient era de 30 %. Astfel, Franța a considerat că 30 % din azotul eliminat în grajd este eliberat în aer cât timp se găsește în acest loc sau în perioada de stocare. În schimb, Comisia se întemeiază pe o lucrare științifică din anul 2007⁴³, din care rezultă un coeficient de 24 %.

111. Aprecierile din literatura de specialitate prezentate de Franța confirmă această valoare⁴⁴. În mod corespunzător, Ordinul din 19 decembrie 2011 nu se mai bazează pe un coeficient de 30 %, ci pe un coeficient de 25 %.

112. În concluzie, Franța a încălcat articolul 5 alineatul (4) coroborat cu punctele 2 și 3 din anexa III la Directiva privind nitrati, întrucât, la stabilirea, în Ordinul din 6 martie 2001, a valorilor de azot produse de vacile de lapte, nu au fost respectate în mod corespunzător diferențele existente în producția de lapte, iar aceste valori se bazează pe un coeficient de volatilizare prea ridicat.

113. În măsura în care Comisia critică o dispoziție tranzitorie pentru perioada 1 septembrie 2012-31 august 2013, trebuie să se constate că această dispoziție nu a făcut obiectul procedurii precontencioase. Prin urmare, acest argument este inadmisibil.

2. Cu privire la restul animalelor de crescătorie

114. În cazul celorlalte animale de crescătorie, Comisia își limitează critica la acei coeficienți de volatilizare care au avut aceeași valoare atât înainte, cât și după intrarea în vigoare a Ordinului din 19 decembrie 2011. Totuși, Comisia și-a retras critica în privința porcilor.

115. În acest context, Comisia recunoaște prima obiecție a Franței cu privire la bovine, altele decât vacile de lapte, în sensul că, la momentul concretizării acestor critici în cuprinsul acțiunii introductive, a săvârșit o eroare juridică ce a condus la o prezentare eronată a *consecințelor* coeficienților contestați. De asemenea, Comisia nu contrazice nici argumentul Franței cu privire la faptul că aceeași eroare apare și în prezentarea consecințelor în cazul celorlalte animale de crescătorie. Totuși, această eroare în sine nu anulează critica cu privire la aplicarea unor coeficienți prea ridicați în privința solului.

116. În plus, trebuie să se arate că, într-un tabel privind celelalte tipuri de bovine, Comisia indică în mod eronat necesitatea aplicării unui coeficient de 30 %, deși, în realitate, ea aplică un coeficient de 21 %⁴⁵. Probabil că acest lucru conduce la o neînțelegere din partea Franței cu privire la aspectul că Comisia nu ar mai pune în discuție coeficienții aplicați de Franța⁴⁶. Această neînțelegere nu poate fi însă pusă pe seama erorii de redactare evidente a Comisiei, întrucât contextul și valorile indicate în concret arată că aplică în continuare un coeficient mai redus.

42 — Hotărârea din 14 martie 2002, Comisia/Germania (C-161/00, Rec., p. I-2753, punctul 46).

43 — Citată la nota de subsol 18.

44 — Anexa 5 la memoriul în răspuns, p. 101 și urm.

45 — Punctul 132 din memoriul în răspuns.

46 — Punctul 171 din memoriul în răspuns.

117. În continuare, Franța susține că coeficienții contestați au fost stabiliți prin aplicarea unei metode mai bune decât valorile pe care se întemeiază Comisia. Valorile avute în vedere de Comisie au fost deduse din cantitățile de azot eliberate în aer din grajduri și din silozurile de stocare. În schimb, valorile aplicate de Franța se bazează pe o comparație între azotul eliminat efectiv de animale și azotul care se mai regăsește încă în efluenți în momentul în care aceștia sunt scoși din grajd sau din silozuri pentru a fi împrăștiați.

118. Desigur, Comisia nu contrazice în mod expres acest argument, care la prima vedere pare a fi plauzibil, dar îl respinge implicit întrucât insistă asupra valorilor indicate de ea.

119. Apar astfel îndoieli cu privire la poziția Franței, întrucât, în bibliografia indicată de ea, nu se poate stabili o preferință metodică, mulțumindu-se să precizeze că *toate* valorile din literatura de specialitate se bazează pe experimente în care s-au avut în vedere numai condițiile concrete analizate de creștere a animalelor⁴⁷. În plus, se subliniază oscilațiile mari ale valorilor stabilite și se concluzionează că coeficienții aplicați de Franța sunt foarte apropiați de cei din literatura de specialitate⁴⁸. În final, este luat în considerare și nu este contestat nici studiul menționat de Comisie.

120. În plus, la consultarea documentelor franceze în care pot fi identificați în primul rând coeficienții de volatilizare pentru bovine valabili și în prezent, se poate constata că este vorba exclusiv despre valoarea medie indicată în literatura disponibilă în acel moment cu privire la volatilizarea azotului eliminat de vacile de lapte⁴⁹. Nu se poate identifica nicio discuție metodologică în aceste documente.

121. Prin urmare, nu trebuie să se considere că eventualele diferențe de metodă în stabilirea coeficienților ar pune în discuție fundamentul științific al acestui motiv al Comisiei.

122. În schimb, ar putea fi mai consistentă obiecția Franței cu privire la aspectul că datele stabilite științific sunt foarte diferite în ceea ce privește volatilizarea nitraților în grajd și în timpul stocării. Aceste oscilații nu susțin considerarea unei anumite valori ca fiind singurul coeficient de volatilizare corespunzător. Acest lucru poate fi înțeles în sensul că statele membre sunt în principiu libere să stabilească un coeficient de volatilizare care se menține în limitele reprezentate de rezultate ale studiilor științifice.

123. O astfel de marjă legislativă nu ar fi însă compatibilă cu principiul acțiunii preventive care trebuie respectat la aplicarea Directivei nitrați⁵⁰ și, prin urmare, la transpunerea punctelor 2 și 3 din anexa III. Așadar, valorile stabilite privind eliminarea de azot pe cap de animal trebuie să asigure în mod necesar că nu va fi depășit plafonul de 170 kg. Acest lucru este posibil numai în cazul în care această cantitate este stabilită la o valoare atât de mică încât, independent de oscilațiile valorilor de volatilizare efective, nu va fi împrăștiată niciodată o cantitate mai mare de 170 kg de nitrați.

124. În caz contrar, există temerea că, din cauza condițiilor climaterice sau a practicilor uzuale din diferite regiuni, înainte de împrăștiere, cantitatea de azot eliberată în aer va fi constant mai mică decât se prezumă prin coeficienții de volatilizare. În acele locuri se va împrăștia o cantitate mai mare de 170 kg de azot pe an și pe hectar. Aceasta poate conduce la poluări ale apelor care trebuie evitate prin programele de acțiune.

47 — Anexa 5 la memoriul în răspuns, p. 103.

48 — Anexa 5 la memoriul în răspuns, p. 103 și următoarele.

49 — CORPEN, „Estimation des flux d'azote, de phosphore et de potassium associés aux bovins allaitants et aux bovins en croissance et à l'engrais, issus des troupeaux allaitants et laitiers et à leur système fourrager” (2001), p. 6, cu referire la valorile pentru vacile de lapte, CORPEN, „Estimation des flux d'azote, de phosphore et de potassium associés aux vaches laitières et à leur système fourrager” (1999), p. 5.

50 — A se vedea punctul 30 de mai sus.

125. Prin urmare, la stabilirea cantităților produse, coeficienții de volatilizare pentru aplicarea plafonului pe baza numărului de animale conform punctelor 2 și 3 din anexa III la Directiva privind nitrații pot fi stabiliți numai prin raportare la volatilizarea *cea mai redusă* care poate fi dovedită științific.

126. În cazul în care statele membre doresc totuși să acorde agricultorilor posibilitatea de a epuiza cantitatea maximă permisă, acestea nu pot stabili cantitățile de împrăștiere permise printr-o simplă tipizare în funcție de numărul de animale. Fiecare tipizare trebuie să prevadă într-adevăr o marjă de siguranță suficientă pentru a preveni depășirea plafonului în anumite cazuri.

127. Întrucât coeficienții de volatilizare reduși impuși de Comisie se întemeiază în esență pe o lucrare științifică din anul 2007⁵¹, care nu este contrazisă de Franța prin prezentarea unor date mai bune, aceștia sunt coeficienții determinanți în contextul motivului analizat.

128. Totuși, în privința celorlalte animale de crescătorie, Franța opune Comisiei coeficienți de volatilizare net superiori valorilor permise conform datelor Comisiei, și anume: 30 % în loc de 21 % pentru celelalte bovine, 60 % în loc de 30 % pentru păsări de curte, 30 % în loc de 9,5 % pentru ovine și caprine, 30 % în loc de 13 % pentru cabaline și 60 % în loc de 45 % pentru iepuri.

129. În concluzie, Franța a încălcat articolul 5 alineatul (4) coroborat cu punctele 2 și 3 din anexa III la Directiva privind nitrații, întrucât, la stabilirea, în anexa II la Ordinul din 19 decembrie 2011, a valorilor de azot produse de bovine, cu excepția vacilor de lapte, precum și de păsările de curte, de ovine, de caprine, de cabaline și de iepuri se întemeiază pe coeficienți de volatilizare excesiv de mari.

H – Al cincilea motiv: împrăștierea pe soluri abrupte

130. Potrivit punctului A subpunctul 2 din anexa II la Directiva privind nitrații, codul sau codurile de bună practică agricolă trebuie să cuprindă reguli privind împrăștierea de fertilizanți pe solurile foarte abrupte, în măsura în care acestea sunt relevante. Înclinarea solului trebuie de asemenea luată în considerare și conform subpunctului 3 litera (a) din anexa III.

131. Prin intermediul celui de al cincilea motiv, Comisia critică faptul că, deși Franța interzice împrăștierea pe astfel de soluri, nu a prevăzut care este unghiul de înclinare permis. Pe câmpuri, împrăștierea trebuie interzisă începând cu o înclinare de 8 %, în timp ce în cazul pajiștilor este permisă o înclinare de 15 %.

132. În schimb, Franța consideră că nu trebuie prevăzut unghiul de înclinare. Dimpotrivă, în privința riscului de poluare a apelor sunt relevanți numeroși alți factori, motiv pentru care este suficientă o interdicție generală în cadrul căreia agricultorii să poată respecta acești factori.

133. Chiar dacă nu pune în discuție importanța acestor alți factori, Comisia se referă la un studiu care consideră că riscul de poluare există începând cu o înclinație de 5 % și recomandă ca fertilizarea să aibă loc pe înclinații de maximum 7 %. În cazul utilizării de utilaje adecvate sau al suprafețelor muntoase, se poate fertiliza și pe pante cu o înclinație de 10 %. Totuși, gunoiul lichid ar trebui în orice caz împrăștiat numai pe pante de maximum 7 %⁵².

134. Franța nu prezintă niciun argument științific care să contrazică aceste recomandări. Ceea ce poate fi interpretat în sensul că argumentul Comisiei nu a fost infirmat. Prin urmare, întrucât programele de acțiune trebuie să se bazeze pe cele mai bune date științifice disponibile, Franța nu ar fi prevăzut suficiente norme referitoare la împrăștierea fertilizanților pe soluri foarte abrupte.

51 — Citată la nota de subsol 18.

52 — Studiul din anul 2001 (citată la nota de subsol 17, p. 18).

135. Cu toate acestea, într-un studiu mai recent care a fost publicat de Comisie pe internet se arată că fertilizarea la suprafață nu este recomandabilă pe pârloagele cu o înclinație a pantei mai mare de 8 %, în special acolo unde panta este mai lungă de 100 de metri. Interzicerea completă a fertilizării este recomandată doar începând de la o înclinație de 15 %. Cele două recomandări vizează în special terenurile din apropierea apelor de suprafață⁵³.

136. Panta mai lungă de 100 de metri are rolul de a ilustra riscurile *speciale* existente în cazul terenurilor cu o înclinație mai mare de 8 %. Prin urmare, aceasta nu trebuie considerată o premisă necesară a unei obligații de a impune o interdicție.

137. La prima vedere, s-ar putea crede că, pentru terenurile situate în apropierea apelor de suprafață, sunt valabile aceleași considerații ca cele formulate în cazul pantelor. Cu toate acestea, studiul se limitează la a prezenta riscurile poluării apelor de suprafață în cazul unei împrăștieri pe pantele foarte abrupte. Potrivit acestui studiu, împrăștierea pe soluri abrupte este problematică deoarece efluenții sau compușii azotați dizolvați în apă sunt transportați la vale odată cu scurgerea apei. În cazul în care la piciorul pantei se găsesc ape de suprafață, acestea pot fi poluate în mod direct.

138. Chiar dacă pot fi concepute riscuri specifice pentru apa subterană reprezentate de împrăștierea de efluenți pe solurile abrupte, nici studiul menționat, nici Comisia, în argumentele sale, nu oferă niciun exemplu în acest sens. Prin urmare, Comisia nu a dovedit că se impune instituirea unor interdicții de împrăștiere pe terenurile în pantă în cazul în care în apropierea lor nu există ape de suprafață.

139. Cu toate acestea, normele franceze privind împrăștierea efluenților în apropierea apelor de suprafață prevăzute în partea VI din anexa I la Ordinul din 19 decembrie 2011 nu oferă un remediu pentru acest motiv. În primul rând, conform articolului 2 alineatul II din ordin, aceste norme nu au intrat în vigoare decât la 1 septembrie 2012, așadar, după expirarea termenului relevant, motiv pentru care nu pot fi avute în vedere în speță. În al doilea rând, nu este clar dacă distanțele prevăzute ar elimina riscul de contaminare pe terenurile foarte înclinate. Acestea trebuie respectate indiferent de înclinația terenurilor învecinate, fiind astfel prea reduse și din punct de vedere obiectiv. Distanțele de siguranță au o lungime cuprinsă numai între 2 și 35 de metri. În cazul apelor de la poalele pantelor, aceste distanțe nu pot exclude contaminarea directă cu nitrați.

140. În concluzie, Franța a încălcat articolul 5 alineatul (4) coroborat cu punctul A subpunctul 2 din anexa II și cu subpunctul 3 litera (a) din anexa III la Directiva privind nitrații, întrucât nu a interzis împrăștierea efluenților pe pantele cu o înclinație mai mare de 15 %, precum și împrăștierea pe pârloagele cu o pantă cuprinsă între 8 % și 15 % situate în apropierea apelor de suprafață. În rest, acest motiv trebuie respins.

I – Al șaselea motiv – soluri înghețate sau acoperite cu zăpadă

141. Conform punctului A subpunctul 3 din anexa II la Directiva privind nitrații, programele de acțiune trebuie să cuprindă reguli cu privire la împrăștierea fertilizanților pe soluri înghețate sau acoperite cu zăpadă. Potrivit punctului 1 subpunctul 3 litera (b) din anexa III, trebuie avute în vedere condițiile climatice.

142. Prin intermediul celui de al șaselea motiv, Comisia critică faptul că, potrivit punctului 2.5 subpunctul 3 din anexa la Ordinul din 6 martie 2001, agricultorii pot împrăști fertilizanți de tipul I și III pe soluri înghețate dacă respectă anumite condiții. Situația este aceeași și cu privire la împrăștierea fertilizanților de tipul I pe solurile acoperite cu zăpadă. În cazul în care într-un interval de 24 de ore solul se dezgheață și îngheață în mod alternativ, poate fi împrăștiat orice tip de fertilizant.

53 — Studiul din anul 2011 (citată la nota de subsol 19), partea D, „Recommendations for Measures”, p. 54 și 55.

143. În apărare, Franța arată faptul că Directiva privind nitrații nu prevede nicio interdicție absolută de împrăștiere a fertilizanților pe solurile înghețate sau acoperite cu zăpadă.

144. Însă și în aceste situații, marja de apreciere privind transpunerea este limitată de scopurile Directivei nitrați și de stadiul științei⁵⁴. Din studiul prezentat de Comisie rezultă că fertilizarea solurilor înghețate sau acoperite de zăpadă nu poate fi permisă niciodată, întrucât este foarte riscantă pentru apa subterană și pentru apa de suprafață⁵⁵. Același studiu accentuează faptul că tocmai alternanța îngheț-dezghet favorizează mineralizarea azotului. Compușii azotați care rezultă sunt solubili în apă, având astfel ca efect poluarea, în special a apelor subterane, întrucât la acele temperaturi scăzute plantele nu absorb azotul⁵⁶.

145. Franța nu contestă acest argument bazat pe date științifice.

146. Deși în studiul mai recent al Comisiei se are în vedere o relativizare a interdicției de împrăștiere pe terenurile înghețate uscate, care sunt expuse unui risc particular de tasare din cauza traficului⁵⁷, derogările prevăzute în Franța nu vizează acest caz.

147. În concluzie, Franța a încălcat articolul 5 alineatul (4) coroborat cu punctul A subpunctul 3 din anexa II și cu punctul 1 subpunctul 3 litera (b) din anexa III la Directiva privind nitrații, întrucât punctul 2.5 subpunctul 3 din anexa la Ordinul din 6 martie 2001 permite împrăștierea fertilizanților pe solurile pe care în interval de 24 de ore se produce o alternanță între îngheț și dezghet, precum și posibilitatea de a împrăști în anumite condiții fertilizanți de tipurile I și III pe solurile înghețate și fertilizanți de tipul I pe solurile acoperite de zăpadă.

V – Cheltuielile de judecată

148. Conform articolului 138 alineatul (1) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât Comisia a solicitat obligarea Republicii Franceze la plata cheltuielilor de judecată, iar Franța a căzut în pretenții cu privire la partea esențială a motivelor sale – chiar ținându-se seama de retragerea unui aspect al unui motiv și de argumentul inadmisibil al Comisiei –, se impune obligarea acesteia la plata cheltuielilor de judecată.

VI – Concluzie

149. Având în vedere considerațiile care precedă, propunem Curții să dispună după cum urmează:

- 1) Republica Franceză a încălcat articolul 5 alineatul (4) coroborat cu punctul A subpunctele 1, 2, 3 și 5 din anexa II, precum și cu punctul 1 subpunctele 1, 2 și 3 și punctele 2 și 3 din anexa III la Directiva 91/676/CEE a Consiliului din 12 decembrie 1991 privind protecția apelor împotriva poluării cu nitrați proveniți din surse agricole, întrucât:
 - Ordinul din 6 martie 2001 privind programul de acțiune național de reducere a poluării apelor cu nitrați proveniți din surse agricole aplicabil în zonele vulnerabile nu cuprindea nicio interdicție pentru împrăștierea de fertilizanți de tipul I pentru marile culturi de toamnă;

54 — A se vedea, mai sus, punctele 30 și 31.

55 — Studiul din anul 2001 (citată la nota de subsol 17, p. 16).

56 — Studiul din anul 2001 (citată la nota de subsol 17, p. 17).

57 — Studiul din anul 2011 (citată la nota de subsol 19), partea D, „Recommendations for Measures”, p. 55 și 56.

- partea I din anexa I la Ordinul din 19 decembrie 2011 privind programul de acțiune național de reducere a poluării apelor cu nitrați proveniți din surse agricole aplicabil în zonele vulnerabile nu cuprindea decât restricții minime pentru împrăștierea de fertilizanți de tipul I pe pajiștile însămânțate de mai mult de șase luni;
- Ordinul din 6 martie 2001 nu interzicea împrăștierea de fertilizanți de tipul I pentru marile culturi de primăvară decât pentru perioada 1 iulie-31 august;
- Ordinul din 6 martie 2001 nu interzicea împrăștierea de fertilizanți de tipul II pentru marile culturi de toamnă decât pentru perioada 1 noiembrie-15 ianuarie;
- Ordinul din 6 martie 2001 nu interzicea împrăștierea de fertilizanți de tipul III pentru marile culturi de toamnă și de fertilizanți de tipul II pentru marile culturi de primăvară decât până la 15 ianuarie;
- partea I din anexa I la Ordinul din 19 decembrie 2011 nu interzicea împrăștierea de fertilizanți de tipul II pe pajiștile însămânțate de mai mult de șase luni începând deja cu data de 15 septembrie;
- partea I din anexa I la Ordinul din 19 decembrie 2011 nu interzicea împrăștierea în luna februarie a fertilizanților de tipul III pe pajiștile însămânțate de mai mult de șase luni în regiunile muntoase, în cazul în care valorile temperaturilor sunt mai scăzute de 5 °C;
- conform articolului 2 alineatul I punctele 1 și 2, precum și părții II din anexa I la Ordinul din 19 decembrie 2011, capacitățile de stocare pentru efluenții de la complexe zootehnice au fost calculate pe baza unor interdicții de împrăștiere cu o durată prea scurtă;
- punctul 2 din partea II din anexa I la Ordinul din 19 decembrie 2011 permite stocarea pe câmp a gunoii de paie compact pe o perioadă de până la zece luni fără a prevedea obligația de a acoperi și de a izola gunoii față de sol;
- Ordinul din 6 martie 2001 nu conține dispoziții suficient de precise cu privire la o fertilizare echilibrată;
- pentru stabilirea valorilor de azot produse de vacile de lapte, Ordinul din 6 martie 2001 nu a respectat în mod corespunzător diferențele existente în producția de lapte, iar aceste valori se bazează pe un coeficient de volatilizare prea ridicat;
- stabilirea, în anexa II la Ordinul din 19 decembrie 2011, a valorilor de azot produse de bovine, cu excepția vacilor de lapte, precum și de păsările de curte, de ovine, de caprine, de cabaline și de iepuri se întemeiază pe coeficienți de volatilizare excesiv de mari;
- nu a interzis împrăștierea efluenților pe pantele cu o înclinație mai mare de 15 %, precum și împrăștierea pe pârloagele cu o pantă cuprinsă între 8 % și 15 % situate în apropierea apelor de suprafață; și
- punctul 2.5 subpunctul 3 din anexa la Ordinul din 6 martie 2001 permite împrăștierea fertilizanților pe solurile pe care în interval de 24 de ore se produce o alternanță între îngheț și dezgheț, precum și posibilitatea de a împrăști în anumite condiții fertilizanți de tipul I și III pe solurile înghețate și fertilizanți de tipul I pe solurile acoperite de zăpadă.

2) Respinge în rest acțiunea.

3) Obligă Republica Franceză la plata cheltuielilor de judecată.